

याची आर्थिक उलाढाल किती असेल याचा जाणकारांनी हिशाब करावा. किती कोटीच्या घरात जाते ते कळून येईल. म्हणजे महाराष्ट्रापुरता विचार करायचा तर ह्या जिवंतकलेचा कॉर्पोरेट सेक्टरमध्ये समील होऊ शकतो. बघा गणित करून.

थोडक्यात आपण एवढे पाहिले. आता दुसरे चित्रस काय दिसत ? मी नाटयनिर्माता संघाचे अध्यक्ष श्री. प्रशांत दामले यांना भेटलो व त्यांच्या अडचणी समजून घेण्याचा प्रयत्न केला. प्रशांतनी अडचणींचा पाढाच वाचला. पण या अडचणींना तोंड देत रंगभूमीचा प्रवास चालू आहे.

अनुदानासाठी सहा महसूल विभागात प्रयोग करावे लागतात. तिथल्या नाटयगृहांच्या अवस्थेबद्दल खूप नाराजी आहे. ही नाटयगृहे महापालिकेची, शासनाची व इतर संस्थांची आहेत. महाराष्ट्रात साठ नाटयगृहे जेमतेम ब-या अवस्थेत आहेत असा प्रशांतचा अनुभव. त्याने काही नाटयगृहांची भाडी सांगितली, मी चकित झालो धुळे, नंदुरबार येथे ४२,०००/- व रु. २७,०००/- एवढे भाडे आकारले जाते. प्रशांती सूचना -नगर विकास खात्याकडे ही नाटयगृहे संपूर्ण करावीत. पाच कोटी अनुदानातून या नाटयगृहांची डागडुजी, स्वच्छता करावी. भाड्याची रक्कम समान करावी. सूचना चांगली आहे पण ती कितपत कार्यान्वित होईल याची मला शंका आहे.

दुसरी सूचना - दौ-यावर असताना हॉटेलचा खर्च फार असतो. नाटकाच्या प्रयोगाचे दिवशी विश्रामगृहे मोकळी असतील तर ती उपलब्ध करून द्यावी.

आणखी एक सूचना - की सर्व परवाने मिळाविण्यासाठी एक खिडकी योजना शासनाने तयार करावी. म्हणजे हे सर्व परवाने मिळवितांना निरनिराळ्या सरकारी खात्यात चकरा माराव्या लागणार नाहीत. नाटयपरिषदेने व नाटयनिर्मातासंघाने याचा पाठपुरावा करावा.

प्रशांतचा एक अनुभव अतिश खेदजनक आहे. एका ठिकाणी जिल्हाधिकारी यांनी नाटकाच्या तिकीटावर करमणूक कराची मागणी केली. महाराष्ट्र राज्य स्थापनेनंतर यशवंतराव चव्हाण यांनी करमणूक कर रद्द केला होता. आज पाच दशकांनंतर ह्या कराची पुन्हा मागणी होते. करमणूक कर रद्द झाल्याचा पुरावा म्हणून अध्यादेशाची प्रत माण्यात येते व ती सादर करू असे प्रतिज्ञापत्र (Bond) प्रशांतला द्यावा लागते, दुर्दैव ! अशाप्रकारे करमणूक कर मगाण्याचा अधिकार जिल्हाधिकारी यांना आहे का ? संमेलनात याचा विचार व्हावा.

यशवंतरावांनी करमणूक कर रद्द केला पण त्यांचाच नावाच्या नाटय गृहात प्रयोग करायचा झाला तर प्रत्येक प्रयोगाला रु.१,०००/- अधिक द्यावे लागतात. कारण नाटय गृहाला PWD चे Completion Certificate नाही. व्यावसायिक निर्माते यावर काही बोलतच नाहीत, प्रायोगिक नाटयसंस्थांना हा कर देणे अशक्य होते.

रंगमंच कामगार संघटना :-

नाटयप्रयोग ज्याच्या जिवावर उभा होतो तो रंगमंचकामगार Backstage worker. एक चांगली गोष्ट झाली आहे ती म्हणजे नाटयनिर्मातासंघ व रंगमंचकामगार संघटना दोन वर्षांचा करार झाला आहे. त्याप्रमाणे प्रत्येक Backstage worker ला प्रत्येक प्रयोगाचा ठराविक मोबदला द्यावा लागतो. मग ते नाटक कोणत्याही निर्मात्याचे असो. व्यावसायिक वा प्रायोगिक. पण होते काय महिन्यातून किमान १० प्रयोग तरी त्यांना मिळावेत म्हणजे दरमहा किमान रु.४,०००/- मिळू शकतील. पण वस्तुस्थिती उलट आहे. त्यांची उपजीविका या कामावरच अवलंबून आहे. महिन्याला किमान १० प्रयोग मिळाले नाही तर हे कामगार काम मिळेल तिकडे निघून जातात. म्हणूनच Backstage worker चा काहीवेळा तुटवडा भासतो. काही निर्मात्यांचे स्वतःचे रंगमंच कामगार आहेत. बाकीच्यांना ठेकेदारांकडून हे काम करून द्यावे लागते. ठेकेदाराच्या पदरी अनेक